

De xx-economie

Linda Scott

De xx-economie

Waarom vrouwen meer macht moeten krijgen

Vertaald door Brenda Mudde en Maarten van der Werf

2020

THOMAS RAP
AMSTERDAM

Copyright © 2020 Linda Scott
Copyright Nederlandse vertaling © 2020 Brenda Mudde en
Maarten van der Werf
Oorspronkelijke titel *The Double X Economy*
Oorspronkelijke uitgever Faber & Faber, Londen
Omslagontwerp Jan van Zomeren
Foto auteur Rick Bern
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 004 0647 6
NUR 780

thomasrap.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor Jim, Catherine en Paul

De waarheid maakt je vrij, maar je wordt er eerst pijnlijk van.
– Gloria Steinem

Inhoud

1 De xx-economie	11
2 De statistieken voorbij	41
3 Gevangen in economische uitsluiting	71
4 Slappe excuses voor onvergeeflijk onrecht	97
5 Uit liefde, niet om het geld	123
6 Weg van het aanrecht	149
7 De moederschapsboete	177
8 Breinfundamentalisten	205
9 Waarom er nog steeds geen sprake is van gelijke beloning	225
10 Twintig procent minder Kerstmis	243
11 Financiële intimidatie	259
12 Verantwoordelijkheid nemen	287
13 De wereldmarkt op	315
14 Hoe nu verder?	339
Epiloog: de volgende stappen	343
Dankwoord	359
Noten	363
Literatuuropgave	399
Personenregister	403

De xx-economie

Mijn hart bonkte terwijl de auto door de onverlichte straten van Accra stoof. Met een stem vol woede en verdriet legde de chauffeur uit wat we door onze raampjes voorbij zagen schieten.

Honderden dakloze pubermeisjes bewogen zich als schaduwen door de nacht. Sommigen waren halfnaakt, en omdat ze geen plek voor zichzelf hadden wasten ze zich in emmers. Anderen sliepen in hoopjes tegen elkaar aan. 'Ze lopen weg uit hun dorp,' vertelde de chauffeur. 'Hun ouders willen ze verkopen aan een man die ze niet kennen, en eenmaal getrouwd moeten ze overdag werken als een beest en hem 's nachts ook nog ter wille zijn. Ze vluchten naar de stad om daaraan te ontsnappen.'

Veel van de meisjes liepen rond met een zwangere buik of een baby op de arm. Volgens de chauffeur was in de dorpen verkrachting dagelijkse praktijk, maar waren ze hier op straat ook niet veilig. 'Er groeit een generatie op die van kleins af aan altijd op straat heeft geleefd,' zei hij met een gekwelde blik. 'Ze zullen nooit een gezins- of gemeenschapsleven kennen. Hoe moeten ze dan goed van kwaad leren onderscheiden? Hoe zal het Ghana vergaan als deze kinderen eenmaal volwassen zijn?'

Veel meisjes werkten op de markt, waar ze voor marktbezoekers boodschappen droegen in manden op het hoofd. Maar sommigen belandden in de prostitutie en anderen kwamen terecht in een al heel oude nachtmerrie: de slavenhandel, die nog steeds vanuit West-Afrika wordt bedreven en die levert aan de grote internationale misdaadsyndicaten.

Alsof ik terugkeerde uit een andere dimensie, zo voelde ik me toen ik de lobby van mijn hotel binnenstapte. Ik doe al heel lang veldwerk onder de armen van deze wereld, maar ik heb nooit iets gezien waarvan ik zo van slag was als toen, op mijn eerste avond in Ghana.

Ik was die middag gearriveerd om met een veelbelovend nieuw project te beginnen: mijn team uit Oxford zou een methode gaan testen om schooluitval onder plattelandsmeisjes te voorkomen. Het idee was uiterst simpel, maar zeker de moeite van het proberen waard: gratis maandverband uitdelen. Het was al bekend dat de economie van arme landen er zeer bij gebaat is dat meisjes de middelbare school afmaken: als meer vrouwen een opleiding volgen wordt het arbeidsaanbod niet alleen groter, maar ook kwalitatief beter. Meisjes die hun opleiding afmaken beginnen op latere leeftijd aan kinderen en krijgen er dus ook minder, wat een rem betekent op de razendsnelle bevolkingsgroei. Vrouwen met een opleiding voeden hun kinderen bovendien anders op: ze hechten belang aan een schooldiploma, goede voeding en toereikende gezondheidszorg voor hun kinderen. Ze fungeren als rem op de vicieuze cirkel van armoede waarin Afrika gevangen zit.

Maar die avond kreeg ik te zien wat er gebeurt als meisjes om dezelfde redenen dat ze met school stoppen ook weglopen van huis. In hun wanhoop zetten deze meisjes een neerwaartse spiraal in gang die generaties lang leed en gevaar veroorzaakt in de hele regio, een destructieve kracht die ook elders in de wereld geweld en instabiliteit uitlokt. De gevolgen zijn dus mondiaal: mensenhandel is een van de meest winstgevende bedrijfsactiviteiten van de internationale misdaad. Door de ervaring van die avond ben ik anders over mijn werk gaan denken en word ik gedreven door een gevoel van urgentie dat ik nooit meer ben kwijtgeraakt.

De kern van dit boek is onwaarschijnlijk maar waar: door vrouwen gelijk te behandelen kunnen we een einde maken aan een paar van de grootste misstanden op deze wereld en kunnen we welvaart scheppen voor iedereen. In de volgende hoofdstukken zal ik meer verhalen vertellen zoals dat uit het duister van Accra. Ik put daarbij uit mijn persoonlijke ervaringen in dorpen in Afrika en sloppenwijn-

ken in Azië, maar ook in directiekamers in Londen en universiteiten in de Verenigde Staten. Een rode draad in dit boek is het terugkerende patroon van economische uitsluiting dat we op al die plekken kunnen vaststellen, en dat altijd negatieve gevolgen heeft.

De realiteit die naar voren komt uit de ongekende stortvloed van data die ik sinds 2005 heb verzameld, is dat in alle landen een duidelijk patroon te zien is van economische ongelijkheid van vrouwen, en dat hun achterstelling steeds door dezelfde mechanismen in stand wordt gehouden. Overal stuit de economische inclusie van vrouwen op obstakels: niet alleen op het gebied van werk en salaris, maar ook als het gaat om kapitaal, krediet, markten en grondbezit. De combinatie van deze economische belemmeringen en de culturele beperkingen die bijna overal voor vrouwen gelden – beperkte bewegingsvrijheid, kwetsbaarheid vanwege zwangerschap en moederschap en de altijd aanwezige dreiging van geweld – vormt een schaduweconomie die uniek is voor vrouwen en die ik ‘de xx-economie’ noem.

Als de wereld zou besluiten de economische barrières voor vrouwen weg te nemen, zou er een tijd van ongekende vrede en voorspoed aanbreken. Sinds een jaar of tien is er een beweging aan het ontstaan die juist dat probeert te bereiken: weg met die barrières. Het is nog maar een klein gezelschap, maar de beweging voor meer economische macht en zeggenschap voor vrouwen heeft zich inmiddels over de hele wereld verbreid en mag steeds meer van de machtigste instellingen tot haar medestanders rekenen: nationale overheden, internationale instellingen, grote stichtingen, mondiaal opererende goede doelen, kerkelijke organisaties en multinationals.

Ik maak vanaf het begin deel uit van die beweging. Het begon met ideeën om vrouwen te helpen financieel onafhankelijk te worden, en het was mijn taak die wetenschappelijk te toetsen. In het begin werkte ik op het platteland, vooral in Afrika. Ik toetste mijn eigen ideeën en die van anderen in de praktijk en werkte daarbij samen met vrouwen in verschillende landen en onder uiteenlopende omstandigheden. Ook organiseerde ik een jaarlijkse bijeenkomst van deskundigen op het gebied van de economische empowerment van vrouwen, de ‘Power Shift Forum for Women in the World Eco-

nomy', waar iedereen die zich met dit doel bezighield ervaringen kon uitwisselen. Sinds 2015 besteed ik vooral aandacht aan andere aspecten van deze kwestie. Ik werk nog altijd in afgelegen gebieden, maar neem nu ook deel aan de beleidsdiscussies over mondiale hervormingen die in de internationale hoofdsteden op hoog niveau worden gevoerd.

Ik schrik me vaak rot van wat ik daar meemaak. De nationale ministers van Financiën die het in de wereldeconomie voor het zeggen hebben ondermijnen de positie van pleitbezorgers voor vrouwenrechten door ze weg te zetten als vrijwillige damesbrigade: bij de APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation) en de G20 wordt dan wel een 'vrouwenweek' gehouden of een '*engagement group*' opgezet en komt er misschien zelfs een zinnetje over vrouwen in het slotcommuniqué, maar in de plannen wordt voorbijgegaan aan de specifieke behoeften van vrouwen, die de helft van de wereldbevolking vormen. De deelnemers willen niet aannemen dat de uitsluiting van vrouwen slecht is voor de economie van hun land, en dat door in de nationale begroting rekening te houden met vrouwen de groei kan worden gegeneerd die ze zo wanhopig nastreven. Uit louter vooroordeel zetten ze de xx-economie op het tweede plan.

Daarom hebben we jou, de lezer, hard nodig. Met dit boek, waarin ik voorstellen doe voor concrete, redelijke en doeltreffende maatregelen, hoop ik veel stemmen, handen en hoofden te winnen voor de economische inclusie van vrouwen. Ik vraag je je bij deze beweging aan te sluiten, wat je seksuele of genderidentiteit, huidskleur of herkomst ook mag zijn. Of je nu werkt in een fabriek, op kantoor, op een boerderij, thuis of via internet, ik wil je erbij hebben. Elke keer dat ik in dit boek zeg dat 'wij' dit of dat moeten doen of 'we' hieruit zus of zo kunnen opmaken, dan bedoel ik wij allemaal.

Waarom wordt de xx-economie nu pas ontdekt? Twee dingen stonden eerdere ontdekking in de weg: het ontbreken van gegevens en het eenzijdige denken over de economie. De gangbare manieren om economische activiteit te meten zijn bijna allemaal gebaseerd op financiële transacties. Maar aan de bijdrage die vrouwen aan de economie leveren, zoals huishoudelijke of landarbeid, komt dikwijls geen geld te pas. Daar komt bij dat de kleinste eenheid waarover ge-

gevens worden verzameld gewoonlijk het huishouden is, en daarin worden de inkomsten van vrouwen vaak toegeschreven aan het mannelijke hoofd. Alleen al om die twee redenen wordt de economische bedrijvigheid van vrouwen meestal niet door onze meetsystemen geregistreerd.

De zaak wordt nog verergerd doordat allerlei instituties, van universiteiten tot overheden, over het algemeen geen genderspecifieke gegevens verzamelen en ook geen onderzoek doen naar gender en economie. Daarnaast zijn voor arme landen vaak toch al weinig gegevens bekend, zeker over genderkwesties. Ten tijde van de vrouwenbeweging in de jaren zeventig waren er nauwelijks vrouwen aan de universiteiten werkzaam, zodat er in geen enkel vakgebied veel aandacht aan vrouwen werd besteed. De laatste vijftig jaar zijn vrouwelijke wetenschappers zowel veel talrijker als veel prominenter geworden en het ene vakgebied na het andere (geschiedenis, antropologie, psychologie, sociobiologie, archeologie, geneeskunde en levenswetenschappen, om er een paar te noemen) werd volledig op zijn kop gezet toen de simpele vraag werd gesteld: hoe zit het eigenlijk met de vrouwen? Toch zijn er nog altijd vakgebieden waar deze golf van intellectuele vernieuwing niet is doorgedrongen, en economie is er daar een van. Door het ontbreken van samenhangende gegevens over gender is tot op de dag van vandaag een systematische vergelijking van de welvaart van vrouwen op verschillende plaatsen en in heden en verleden onmogelijk.

Het grootste obstakel is echter dat economen een diepe minachting voor vrouwen koesteren en zich die vraag dus ook nooit stellen. Degenen die in de nationale economieën aan de knoppen draaien studeren en promoveren aan de universitaire economiefaculteiten, waar ze leren dat de economie een belangeloze machine is waarvan de werking ver afstaat van de dagelijkse praktijk waarin zoiets als uitsluiting van vrouwen een rol speelt. Op de universiteit leren ze bovendien vrouwen als groep te kleineren en als onbelangrijk terzijde te schuiven.

In *The New York Times*, *The Washington Post*, *de Financial Times* en *The Economist* zijn onlangs stukken verschenen over de vijandige houding van mannelijke economen tegenover vrouwen. De pers

werd hierop attent gemaakt door een studie die in schokkend detail onthulde hoe economen privé over vrouwen praten. Een miljoen bijdragen aan een online discussieforum waar studenten en medewerkers van economiefaculteiten over hun collega's roddelen, waren geanalyseerd om te achterhalen of economen, als ze niet op hun hoede zijn, verschillend over mannen en vrouwen praatten. De woorden die het vaakst in verband met vrouwelijke collega's werden gebruikt waren: heter, lesbisch, seksisme, tietten, anaal, trouwen, feminazi, slet, hot, vagina, boobs, zwanger, zwangerschap, knap, bijdehand, stuk, geil, crush, mooi, secretaresse, dumpen, shoppen, date, non-profit, intenties, sexy, gedatet en hoer. De woorden die in verband met mannen werden gebruikt waren: wiskundige, pricing, adviseur, studieboek, gemotiveerd, Wharton [vert.: een prestigieuze businessschool], doelen, Nobelprijs en filosoof. De journalisten hoorden van vrouwelijke economen dat de woordenlijst een goed beeld geeft van de denigrerende manier waarop gearriveerde economen hun jongere vakgenoten over vrouwen leren praten.¹

Economie is aan alle universiteiten op de wereld het vak dat het sterkst door mannen wordt gedomineerd, meer nog dan de bètavakken. Omdat steeds meer vrouwen bètastudies gaan doen, wordt in sommige landen, zoals de Verenigde Staten, meer dan de helft van de proefschriften in die vakken intussen door vrouwen geschreven, tegenover minder dan een derde bij economie.² Dat het aandeel vrouwen in de afgelopen tientallen jaren niet is gestegen, komt doordat economen de mate van gendermix niet als een probleem ervaren. De economie Shelly Lundberg verklaart dit als volgt: 'Bij de meeste vakgebieden heerst het idee dat diversiteit an sich goed is. In het gangbare economische denken is dat niet zo, omdat economen er doorgaans van uitgaan dat een gebrek aan diversiteit het resultaat is van efficiënte marktwerking. Veel meer dan in andere disciplines zijn economen geneigd om aan te nemen dat een gebrek aan vrouwen in het vakgebied komt doordat vrouwen er geen belangstelling voor hebben of er niet goed genoeg in zijn.'³

De cultuur die aan economiefaculteiten heerst, wijst echter in een heel andere richting. 48 procent van de vrouwelijke wetenschappelijk medewerkers en hoogleraren economie zegt op het

werk last te hebben gehad van seksdiscriminatie. Er heerst een zeer intimiderende sfeer: vaak genoemd werden de onderzoekspresentaties die nieuwkomers, wetenschappelijk medewerkers en promovendi moeten houden en die altijd hevig worden bekritiseerd door mannelijke stafleden, 'die de spreker aan het bord proberen te nage-len'. Van de vrouwen bij wetenschappelijke congressen zegt 46 procent geen vragen te stellen of ideeën naar voren te brengen uit angst om unfair behandeld te worden. In 2018 erkende de Amerikaanse beroepsvereniging van economen dat de misogynie in het vak leidde tot 'onaanvaardbaar gedrag dat kan voortduren doordat het stilzwijgend wordt getolereerd'. Volgens Leah Boustan, een econome aan Princeton, beschouwen mannelijke universitair economen vrouwen als een inferieure groep die door toe te treden tot het vak de status van de mannelijke economen ondermijnt. Daarom worden de vrouwen net zo lang geïntimideerd tot ze vertrekken, zodat het prestige van de mannen verder onaangetast blijft.⁴

Als adviseurs van overheden hebben economen een buitensporige maatschappelijke invloed. *The Economist* schreef: 'Als de manier van denken binnen het vakgebied wordt vertekend door systematisch seksisme heeft dat invloed op beleidsmakers en anderen die van universitair economen analyses, advies en zelfs enige wijsheid vragen.'⁵ Door de vooroordelen die universitair economen tegen vrouwen koesteren komt de xx-economie maar moeilijk op de internationale agenda.

Het economisch denken waarop deze onwrikbare houding berust vormt eveneens een flinke hindernis. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de economie het samenspel is van rationele, goedgeïnformeerde individuen die onafhankelijk van elkaar vrije keuzes maken waarbij hun eigenbelang vooropstaat. Het idee is dat, als die economie nu maar met rust gelaten wordt, de optimale situatie ontstaat voor iedereen, hoe oneerlijk die ook mag lijken: alsof ze wordt gestuurd door de roemruchte 'onzichtbare hand' van Adam Smith. Wie niet profiteert van deze economische 'handigheid' heeft dus ofwel een aangeboren tekortkoming of heeft zelf keuzes gemaakt die tot die achterstand leiden.

De situatie waarin de xx-economie moet functioneren is echter

zozeer in strijd met deze theorie dat die er volledig door wordt ontcracht. Zoals we in dit boek nog zullen zien, hebben vrouwen vaak weinig tot niets te kiezen, wordt belangrijke informatie hun actief onthouden en worden ze gestraft als ze het wagen hun eigenbelang na te streven. Sterker nog, als het op economische keuzes aankomt kunnen vrouwen zelden onafhankelijke keuzes maken. Ze worden juist vaak gedwongen tot gedrag dat tegen hun eigenbelang ingaat en dat volgens deze theorie dus 'irrationeel' zou zijn. Vrouwen kampen niet alleen met ongelijke economische uitkomsten, maar ook met economische uitsluiting, en de economische wetenschap beschikt niet eens over de instrumenten om dat te conceptualiseren! De enige verklaring die de gangbare theorie te bieden heeft is a) dat vrouwen biologisch minder geschikt zijn voor iedere vorm van betrokkenheid bij de economie, of b) dat vrouwen in alle landen en op elk terrein van de wereldeconomie er zelf voor kiezen een achterstandspositie in te nemen, een suggestie die even bevooroordeeld als onzinnig is. De economische wetenschap, waar de wereldmarkten zich op beroepen, kan dus zelfs in haar basisbeginselen al niets aanvangen met de helft van de wereldbevolking. Zoals een econome waarschuwde in de *Financial Times*: 'Het is even erg om economisch onderzoek en beleid te hebben dat vooral op mannen is gericht als medicijnen die vooral op mannen zijn getest. Je doet er minstens de helft van de bevolking tekort mee.'⁶

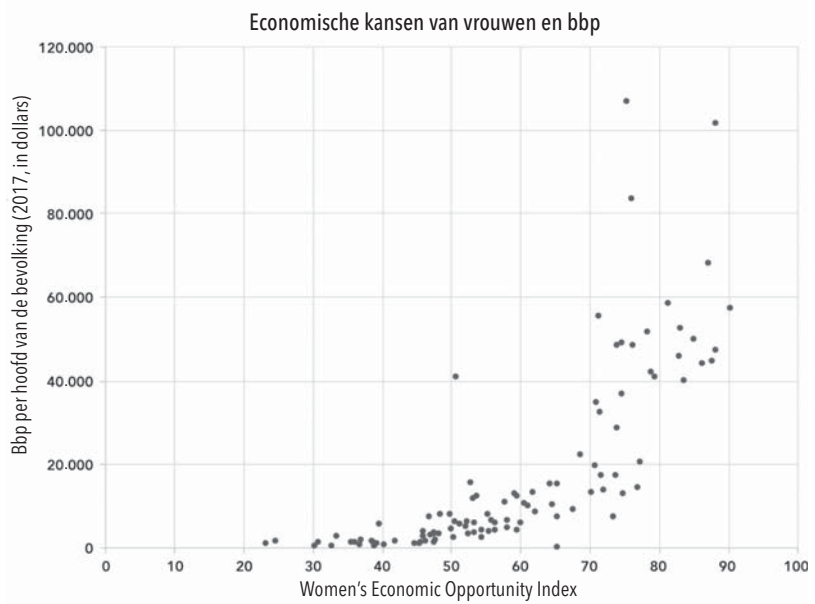
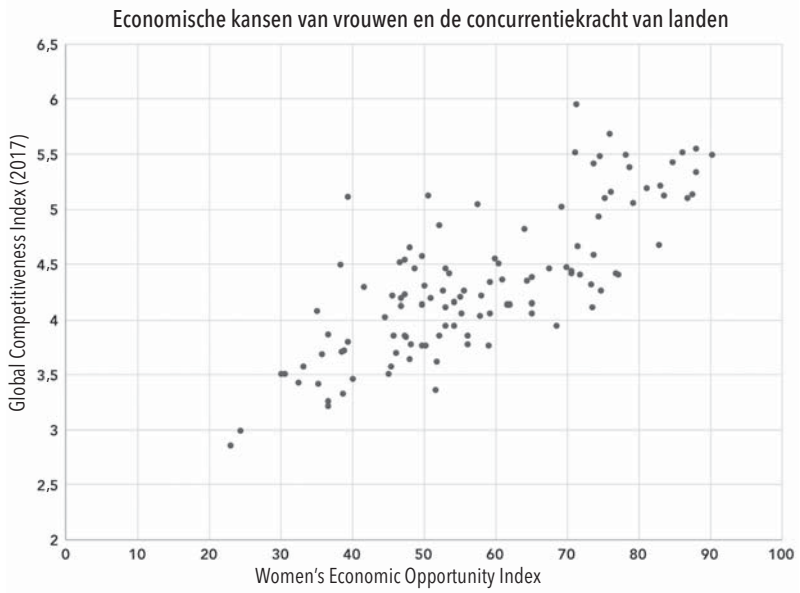
Omdat de academische wereld halsstarrig wegstijgt, zijn de data-analyses waarop het profiel van de xx-economie is gebaseerd niet uitgevoerd aan universiteiten, maar door gendergroepen bij grote internationale instellingen. Begin deze eeuw begonnen grote instellingen als het United Nations Development Program en het World Economic Forum gegevens over de status van vrouwen (opleiding, werk, leidinggevende posities, gezondheid, wettelijke rechten) te vergelijken met die over de prestaties van nationale economieën.⁷ Voor de gevestigde economische wetenschap, gebaseerd op de besproken uitgangspunten, kwam het dan ook als een verrassing dat er een opvallende correlatie bleek te bestaan tussen gendergelijkheid en de gezondheid van nationale economieën (fig. 1): een grote mate van gendergelijkheid correleerde met een hoog nationaal in-

komen en een hoge levensstandaard; landen met weinig gendergelijkheid zaten gevangen in een situatie van armoede en geweld.

De eerste reactie was: 'Nou ja, in arme landen komt de strijd om het bestaan op de eerste plaats, dus is het logisch dat mannen een dominante rol spelen. In de rijke landen is het leven gemakkelijker, daar kan men het zich veroorloven vrouwen meer vrijheid te geven.'⁸ Er is echter nooit enig bewijs geweest voor de stelling dat mannelijke overheersing noodzakelijk is voor het voortbestaan, en op grond van aanzienlijk bewijs kunnen we zelfs stellen dat een al te sterke mannelijke dominantie destabiliserend werkt en de overlevingskansen eerder verkleint dan vergroot, vooral omdat die zo vaak leidt tot gewelddadige conflicten. De standaardverklaring dat gendergelijkheid een luxe is en dat de bevolking op de een of andere manier beter af is wanneer mannen de macht hebben, paste echter binnen de heersende opvattingen en werd dus klakkeloos aanvaard.

In 2006 werd in het jaarlijkse *Global Gender Gap Report* van het World Economic Forum de gendereconomie echter voor het eerst op een andere manier bekeken, namelijk vanuit het standpunt dat gelijke toegang van vrouwen tot de nationale economie goed is voor de groei en dat die groei stagneert wanneer vrouwen niet fatsoenlijk bij de economie worden betrokken. Arme landen zouden daarom de rijke landen moeten navolgen en gendergelijkheid moeten nastreven. Dit impliceerde dat het oude beeld, dat rijke landen zich vanwege hun rijkdom konden veroorloven de vrouwen vrijheid te gunnen, niet klopte, en dat ze juist rijk geworden waren door de vrouwen die vrijheid te gunnen.

Sindsdien zijn er nog meer gegevens verzameld en geanalyseerd door het Internationaal Monetair Fonds, de Wereldbank, UNICEF en een aantal internationale denktanks.⁹ In 2018 kon uit al dit materiaal worden geconcludeerd dat gendergelijkheid een positief effect heeft op de welvaart van een land en het geheel welbevinden van de inwoners. Ook kon eruit worden opgemaakt dat een mannenmonopolie op de economie negatieve gevolgen heeft. Daarnaast werd in diezelfde tijd kleinschaliger praktijkonderzoek gedaan (zoals dat van ons in Ghana) naar de mechanismen achter genderongelijkheid, waarbij ook werd getest met welke interventies de barrières

voor de deelname van vrouwen aan de economie konden worden doorbroken. Onze kijk op de rol van vrouwen binnen de economie is daardoor ingrijpend veranderd.

De xx-economie kun je op dezelfde manier bekijken als de zwarte economie, de gig-economie, de informatie-economie en de informele economie: allemaal duidelijk onderscheiden onderdelen van het mondiale systeem, die echter geen van alle volledig op zichzelf staan; ze oefenen allemaal invloed uit op de wereldeconomie en zullen dus ook een rol spelen in de toekomst daarvan, ten goede of ten kwade. De xx-economie is een economie die volledig uit vrouwen bestaat, die op bepaalde manieren functioneert en bepaalde producten en diensten omvat. De xx-economie mag dan voor veel mensen even onzichtbaar zijn als de zwarte economie, het verleden is erdoor beïnvloed en de toekomst zal dat ook zijn. Onze nieuwe beweging om vrouwen meer economische macht te geven wil dat die toekomst beter wordt dan het heden.

Het argument dat we in het begin, toen de beweging net bestond, vaak aanvoerden, was dat steun aan de xx-economie de economische groei ten goede zou komen. Die strategie sprak het beoogde publiek aan: voornamelijk economen en ministers van Financiën

Figuur 1. (hiernaast) Elke stip op deze twee grafieken stelt de verhouding voor tussen enerzijds de score van een land op de Women's Economic Opportunity Index en anderzijds ofwel de groeikansen (boven), ofwel het bbp (onder). Elke grafiek toont ongeveer honderd landen: alle landen waarvoor gegevens beschikbaar waren, zijn opgenomen. De richting van de stippen in de bovenste grafiek, naar rechts omhoog, geeft aan dat er een positief verband bestaat tussen grotere economische vrijheid voor vrouwen en de concurrentiekracht van een land. De onderste grafiek laat een vergelijkbaar patroon zien voor de verhouding tussen het bbp per hoofd van de bevolking en de economische empowerment van vrouwen. De twee grafieken samen tonen het 'voor' en 'na' van een stijgend bbp, en duiden erop dat de vrijheid van vrouwen een gunstig effect op de rijkdom van een land heeft. Inmiddels zijn er ook andere data die tot deze conclusie leiden.

Bronnen: voor bbp bij koopkrachtpariteit: World Bank Database; voor de Women's Economic Opportunity Index: Economist Intelligence Unit; voor de Global Competitiveness Index: World Economic Forum.

die geïnteresseerd waren in groei, maar oproepen tot maatschappelijke gerechtigheid voor vrouwen naast zich neerlegden. Mettertijd begonnen we het bbp te gebruiken om duidelijk te maken wat er gebeurt als vrouwen meer toegang krijgen tot de economie. En dat is ook hoe ik het bbp gebruik. Ik wil daarmee niet suggereren dat we vrouwen alleen maar meer economische macht moeten geven om de groei te stimuleren. Het blinde streven naar bbp-groei is een wezenlijk kenmerk van de economie van het patriarchaat en zou niet ons hoofddoel moeten zijn.

Alleen opzettelijke blindheid kan verklaren waarom economen de xx-economie over het hoofd hebben gezien, want uit de cijfers blijkt dat die enorm is. Om een voorbeeld te geven: als we ons de Amerikaanse xx-economie voorstellen als de economie van een zelfstandig land, is die groot genoeg voor een plaats in de G7. Vrouwen produceren nu al zo'n 40 procent van het mondiale bbp en binnenkort zal dat evenveel zijn als mannen. Vrouwen zijn goed voor bijna 50 procent van de mondiale landbouwproductie. Maar hoewel vrouwen de helft van de wereldbevolking vormen en zo'n beetje de helft van het nationaal inkomen en van het voedsel produceren, worden ze door economen en beleidsmakers nog altijd behandeld als figuranten.¹⁰

De xx-economie is daarnaast de meest zekere bron van economische groei. Toen in de jaren zeventig van de vorige eeuw grote aantallen vrouwen in Noord-Amerika en West-Europa de arbeidsmarkt opgingen, veroorzaakten ze de economische *boom* waardoor de landen waar ze woonden de sterke economieën konden ontwikkelen die ze nu hebben. Dat werkende vrouwen inderdaad welvaartscheppen is inmiddels aangetoond met gegevens uit 163 landen.¹¹ In alle landen vormen mannen het fundament van de economie, want zij verrichten vrijwel allemaal fulltime of bijna fulltime betaald werk. Tenzij de productiviteit drastisch stijgt, zal de groei dus niet van werkende mannen kunnen komen, want die werken al allemaal maximaal. Vrouwen zijn vaak een niet of onderbenutte productiefactor, dus als meer vrouwen betaald werk gaan doen, groeit de economie. Uit de cijfers blijkt bovendien dat als vrouwen de arbeidsmarkt betreden, die groter wordt en de groei wordt gestimuleerd.

En hoewel mensen daar wel vaak bang voor zijn, resulteert deze nieuwe ontwikkeling dus niet in minder banen voor mannen. Het idee dat de economische inclusie van vrouwen een nulsomspel is, dus dat de winst van de ene sekse verlies voor de andere betekent, is ongegrond gebleken.

De economische empowerment van vrouwen draagt bij aan de welvaart en dus aan een betere leefomgeving voor alle inwoners van een land. Het omgekeerde geldt ook: als vrouwen geen vrijheid hebben, is iedereen daar de dupe van. De mate van gendergelijkheid is het kleinst in de armste, kwetsbaarste landen, en de uitsluiting van vrouwen heeft verschrikkelijke gevolgen: voortdurende armoede, meer geweld, meer honger, geen aandacht voor de behoeften van kinderen, verspilling van hulpbronnen en een voedingsbodem voor slavernij en gewapende conflicten. Extreme dominantie van mannen heeft zeer destructieve gevolgen voor iedereen op aarde.

Empowerment van vrouwen is inmiddels een beproefde methode om het leed op deze wereld te verminderen. Kofi Annan, de toenmalige secretaris-generaal van de Verenigde Naties, schreef in 2007 in de inleiding bij het UNICEF-rapport *The State of the World's Children*: 'De ene na de andere studie laat zien dat het geven van meer macht en zeggenschap aan vrouwen het effectiefste instrument voor ontwikkeling is dat er bestaat. Er is geen beleid beter geschikt om de economische productiviteit te verhogen of de kinderen moedersterfte te verlagen. Er is geen beleid dat zo voorspelbaar zorgt voor betere voeding en gezondheid, inclusief de preventie van hiv/aids. Er is geen beleid dat de onderwijskansen van de volgende generatie zo sterk bevordert.'¹² Maar het mag dan bekend zijn dat vrouwen met economische macht de nood in arme landen kunnen verlichten, nog steeds is slechts een miniem deel van de ontwikkelingshulp op vrouwen gericht.

Overall brengt de uitsluiting van de xx-economie hoge alternatieve kosten met zich mee. Omdat in de rijke landen te weinig in kinderopvang wordt geïnvesteerd zijn miljoenen vrouwen die liever fulltime zouden werken gedwongen in deeltijd te werken of helemaal met werken te stoppen, waardoor het bbp miljarden lager uitvalt. De 'moederschapsboete' is eveneens de belangrijkste factor in

de loonkloof tussen mannen en vrouwen. Volgens ramingen van de Wereldbank loopt de wereldeconomie elk jaar 160 biljoen dollar mis door ongelijke betaling, en worden vrouwen bovendien gestraft voor hun belangrijkste bijdrage aan de economie, het cultiveren van menselijk kapitaal.¹³

De meest waardevolle hulpbron van een moderne economie is een goed opgeleide, gezonde bevolking. In het Westen worden kinderen intussen echter als een luxeartikel voor privégebruik beschouwd, in plaats van als een publiek goed. Ouders moeten veel tijd en geld in hun kinderen steken voordat die op eigen benen kunnen staan, terwijl als ze eenmaal volwassen zijn, er niet van hen verwacht wordt dat ze hun ouders economisch ondersteunen. Kinderen grootbrengen voelt dus eerder als consumptie dan als een investering. Misschien is dat de reden dat men in rijke landen geen oog meer heeft voor het belang dat elke opgroeiende generatie heeft voor het voorgaande cohort: we zijn allemaal afhankelijk van anderen kinderen voor de brandweerlieden, politiemensen en bouwvakkers, docenten, artsen, musici en bibliothecarissen die ons leven veiliger en gelukkiger maken.

De basis voor een goede toekomst wordt gelegd doordat de xx-economie op een verstandige manier tijd en geld in gezinnen en gemeenschappen investeert. Hoewel overal ter wereld wordt gedacht dat vrouwen lichtzinnige consumenten zijn die hun geld verspillen aan kleding en make-up, terwijl de man daarentegen als de rationele, verantwoordelijke homo economicus wordt gezien, blijkt uit onderzoek dat die gedachte louter op ideologie berust: mannen, als groep, delen hun geld vaak niet met hun gezin, maar geven het uit aan hun eigen pleziertjes, en besteden het vaak zelfs liever aan drank, sigaretten, gokken, prostituees en wapens dan aan onderwijs voor hun kinderen. Vrouwen, als groep, geven geld in de eerste plaats uit aan hun gezin, vooral hun kinderen, en hun gemeenschap. In een rapport van het Global Markets Institute van Goldman Sachs werd gesteld dat in de BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India en China) en de N-11 ('Next 11': Bangladesh, Egypte, de Filipijnen, Indonesië, Iran, Mexico, Nigeria, Pakistan, Turkije, Vietnam en Zuid-Korea) eerst gendergelijkheid moet ontstaan voordat zich de mid-